

Nr 35.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inlösen i vissa fall av rätt till gruva m. m.

Genom en den 18 november 1949 dagtecknad proposition, nr 219, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om inlösen i vissa fall av rätt till gruva m. m.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för förslaget, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

Propositionens huvudsakliga innehåll. Syftet med förevarande proposition är att trygga ett svenskt inflytande över gruvföretag, som innehavas av utländska rättssubjekt eller av sådana svenska rättssubjekt i vilka ett icke alltför obetydligt utländskt inflytande kan göra sig gällande. I propositionen föreslås därför, att Konungen skall äga förordna att rätt till gruva eller andel däri som innehaves av dylikt rättssubjekt skall mot lösen avstås till Kronan eller annan som Konungen bestämmer.

Sedan inom justitiedepartementet utarbetats ett utkast till lag i ämnet, avgavs efter remiss yttranden över detsamma av kommerskollegium och industriförbundet.

Vid remissen till lagrådet anförde *t. f. chefen för justitiedepartementet, statsrådet Quensel*, bl. a. följande:

»Såsom förut framhållits har lagstiftningen alltsedan 1870-talet innehållit stadganden, vilka möjliggjort en viss kontroll över och begränsning av utländska intressen i svenska gruvor. Någon tid efter det första världskrigets utbrott skärptes dessa stadganden, och senare har lagstiftaren ånyo ingripit för att ytterligare stärka skyddet mot en utländsk exploatering av våra mineralfyndigheter. Motiven till dessa åtgärder ligga i öppen dag. En stat kan svårigen tolerera ett alltför stort främmande herravälde över den ur olika synpunkter utomordentligt betydelsefulla naturtillgång som dess gruvor utgöra. Innan mera effektiva hinder restes mot att utländska rättssubjekt direkt eller indirekt förvärvade ett bestämmande inflytande över mineralfyndigheterna i vårt land, hade emellertid en mycket betydande del av särskilt våra järnmalmstillgångar kommit i utländsk ägo. Lagen ingrep icke mot dessa äldre förvärv, men såsom av den förut lämnade redo-

görelsen framgår ha förhållandena likväl i praktiken utvecklats på ett ur svensk synpunkt mycket gynnsamt sätt, i det att de flesta utländska intressena i våra gruvor undan för undan avvecklats. Rörande denna utveckling må bland annat erinras om det statliga förvärv av ett större antal s. k. tyskgruvor, för vilket i det föregående redogjorts. Alltjämt ägas eller kontrolleras emellertid vissa betydelsefulla svenska gruvor av utländska rättssubjekt, andra än tyska. Någon laglig möjlighet att avveckla de främmande intressena i jämväl dessa gruvor finnes för närvarande icke. Enligt min mening framstår detta såsom en brist i lagstiftningen, vilken bör avhjälpas trots att nämnda gruvor äro jämförelsevis få till antalet. Jag vill i detta hänseende särskilt framhålla de betydande olägenheter ur svensk synpunkt, som kunna uppstå med avseende å de i Norrbottens län belägna gruvfyndigheter, vilka innehavas av Bergverksaktiebolaget Freja. Detta bolag är visserligen svenskt, men aktierna däri äro alltsedan tiden före tillkomsten av 1916 års lag i utländsk ägo, låt vara att det är ovisst vilket utländskt rättssubjekt som för närvarande är rätter ägare till aktierna. Den omständigheten att nämnda aktier, utan hinder i svensk lag, kunna bli ett spekulationsobjekt på den internationella marknaden måste med hänsyn till gruvföretagets belägenhet i omedelbar förbindelse med en huvuddel av de malmfyndigheter som bearbetas av Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag — där staten är hälftendelägare — och i betraktande jämväl av mineralens art och kvalitet anses innebära en väsentlig risk ur svensk synpunkt.

På grund av vad sålunda anförts vill jag tillstyrka en lagstiftning efter de linjer, som angivits i det förut omnämnda lagutkastet. Detta syftar just till att skapa en laglig möjlighet att genom tvångsinlösen i svensk ägo överföra vissa av utländska eller farliga svenska rättssubjekt innehavda gruvföretag. En lagstiftning med detta syfte har också tillstyrkts av de i ärendet hörda remissinstanserna.

Enligt utkastet skulle ett förordnande om tvångsinlösen icke kunna meddelas med mindre synnerliga skäl föreläge att säkerställa svenskt inflytande över gruvföretaget. Detta förslag vill jag för egen del biträda. De möjligheter som den föreslagna lagstiftningen skulle erbjuda böra med andra ord utnyttjas endast i sådana fall, då ett särskilt betydelsefullt nationellt intresse det påkallar. Utkastet innebar vidare att, därest förordnande om tvångsinlösen meddelades, gruvföretaget skulle avstås antingen till kronan eller till annan som Konungen bestämde. Även på denna punkt anser jag mig kunna godtaga utkastet. Därest flera, i och för sig godtagbara inlösare skulle kunna tänkas, bör valet mellan dem träffas med hänsyn till vad som är lämpligast ur driftsmässig eller allmän ekonomisk synpunkt.

I enlighet med vad nu sagts har inom justitiedepartementet utarbetats ett förslag till lag om inlösen i vissa fall av rätt till gruva m. m.»

Efter att ha förklarat, att det remitterade förslaget i allt väsentligt överensstämde med utkastet, behandlade statsrådet Quensel förslagets detaljutformning och anförde därvid bl. a. följande:

»Då det icke är uteslutet, att förordnande om inlösen kan behöva meddelas redan innevarande år, torde lagen böra träda i kraft omedelbart. Med hänsyn till att lagförslaget bygger på det förut omnämnda förslaget till lag angående ändring i expropriationslagen samt att de lagändringar som upptagas i sistnämnda förslag äro avsedda att träda i kraft först vid årsskiftet, bör emellertid ansökan om stämning i mål om inlösen icke få göras före den 1 januari 1950.»

Lagrådet framställde vissa detaljanmärkningar, vilka vid ärendets vidare behandling vunnit beaktande.

Utskottet. Utskottet har ej funnit anledning till erinran mot förslaget. Emellertid har utskottet i utlåtande nr 34 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation, m. m. förordat, att tidpunkten för ikraftträdandet av ändringarna i expropriationslagen måtte bestämmas till den 1 april 1950. Under förutsättning att riksdagen beslutar i enlighet med vad utskottet sålunda förordat bör den i slutstadgandet till förevarande lagförslag angivna tidpunkten då ansökan om stämning i mål som avses i lagförslaget tidigast må göras eller den 1 januari 1950 framflyttas till den 1 april 1950.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen — med förklaring att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i det genom propositionen framlagda lagförslaget — måtte för sin del antaga följande förslag till

L a g

om inlösen i vissa fall av rätt till gruva m. m.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

Häri genom förordnas som följer.

1 §.

Innehaves rätt till gruva eller andel däri av utländsk medborgare, samfällighet eller stiftelse eller ock av svensk samfällighet, som enligt lagen om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag icke äger utan Konungens tillstånd förvärva inmutad mineralfyndighet, må Konungen, om synnerliga skäl föreligga att säkerställa svenskt inflytande över gruvföretaget, förordna att den rätt till gruva eller andel däri, varom fråga är, skall mot lösen avstås till kronan eller annan som Konungen bestämmer.

Inlösen som nu sagts skall omfatta jämväl annan rättsinnehavaren tillhörig lös eller fast egendom, som nyttjas i eller är avsedd för gruvverksamheten eller eljest är att hänföra till densamma.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

2 §.

Skall egendom avstås enligt 1 §, äger Konungen förordna, att inlösen skall omfatta jämväl annan rättssinnehavarens egendom, som hör till någon i omedelbar anslutning till gruvföretaget bedriven rörelse.

I den mån rättssinnehavaren det begär, skall sådan egendom lösas, om eljest synnerligt men skulle uppstå för honom.

3 §.

Beträffande inlösen skall vad i lagen om expropriation finnes i allmänhet stadgat äga motsvarande tillämpning, i den mån ej annat föranledes av bestämmelserna i denna lag.

4 §.

Mål om inlösen skall upptagas av expropriationsdomstolen i den ort där gruvföretaget har sitt driftställe. Finnas driftställen inom olika expropriationsdomstolars områden, förordne Konungen att frågan om inlösen skall i sin helhet upptagas av den bland dessa domstolar som Konungen bestämmer.

5 §.

Avstås förutom lös egendom jämväl fast egendom, skall löseskilling bestämmas särskilt för den lösa egendomen. Föreligger sådant fall som i 6 § sägs, skall särskild löseskilling bestämmas för där avsedd egendom.

6 §.

Har någon till säkerhet för fordran panträtt i lös egendom, som avstås enligt denna lag, äger han, ändå att fordringen ej är förfallen till betalning, framför ägaren rätt att utfå sin fordran ur löseskillingen för denna egendom. Samma skall ock gälla i fråga om den som har rätt att kvarhålla egendomen till säkerhet för förfallen fordran.

Löseskilling för lös egendom, som är utmätt, skall, om borgenären det yrkar, utgivas till utmätningssmannen. Avser löseskillingen egendom, som satts i kvarstad eller under skingringsförbud, skall löseskillingen, där part det äskar, utgivas till överexekutor; och har denne att med beloppet förfara på sätt i 186 § utsökningslagen är för där avsett fall stadgat.

Vad i denna paragraf är stadgat gäller icke tomträtt eller vattenfallsrätt.

7 §.

Har någon på grund av förlagsinteckning förmånsrätt i egendom som skall lösas, åligger det domstolen att så snart ske kan underrätta inteckningshavaren, att talan om inlösen väckts.

Angående skyldighet för domstolen att tillsända bergmästaren underrättelse om beslut, varom anteckning jämlikt 78 § gruvlagen bör ske i gruvregistret, stadgas i nämnda lagrum.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

Domstolen skall ock underrätta bergmästaren, när dom i mål om inlösen vunnit laga kraft. Visar egendomens innehavare, att inlösningsrätten förverkats, skall likaledes anmälan därom göras till bergmästaren.

Då inlösningsen blivit fullbordad, åligger det länsstyrelsen att därom ofördröjligen göra anmälan till bergmästaren.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling; dock att ansökan om stämning i mål som avses i lagen ej må göras före den 1 januari 1950.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling; dock att ansökan om stämning i mål som avses i lagen ej må göras före den 1 april 1950.

Stockholm den 8 december 1949.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Norman, Forslund, Wistrand, Hallagård, Sten, Hermansson, Nils Elowsson och Sunne;

från andra kammaren: herrar Hellbacken, Jacobsson i Igelsbo, Holm, Hagård, Stjärne, Lundberg, Andersson i Alfredshem och Carlsson i Bakeröd.
